

Kedves Ágnes, Zoltán, Attila, Laura, Tisztelt Gyászolók!

Az elmúlt években, amikor általában nyáron találkoztunk Ágnessel és Bélával, Béla tengerészsapkát viselt. A sapka formája, színe, díszítése alapján – szakértelem híján – nem tudtam megítélni, hogy egy egyszerű matróz vagy egy magas rangú kapitány egyenruhájának részét látom-e Béla fején (bár a hűvösebb időben előkerülő zakó aranyszínűgombjai magasabb rangra utaltak), de életművének ismeretében talán nem megalapozatlan az a következtetésem, hogy a formális rangtól függetlenül is sokat tapasztalt nagy tekintélyű tengerésszel töltöttünk nagyszerű órákat. Olyan tengerésszel, aki két haza fia volt és nem a két haza közötti úton érezte legjobban magát, hanem egyszerre volt mélyen beágyazva az amerikai történész társadalomba, az amerikai magyar közösség életébe, az amerikai elit értelmiség világába és volt magyar történész, a magyar történész társadalom ismert és elismert tagja, a magyar nemzeti érdekek elkötelezett, sikeres képviselője, a kifejezés legszebb értelmében vett public intellectual. Megtisztelő feladatomban, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai és Történettudományi Osztálya, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete nevében vegyek Tőle búcsút. Az MTA intézményeivel Béla Ágnessel együtt az 1970-es évek eleje óta volt kapcsolatban, az 1970-es években kétszer is hosszabb időt töltöttek Budapesten és szakmai bázisuk a Történettudományi Intézet volt. Akkoriban alakult Glatz Ferenc vezetésével a Történettudományi Intézet Historiográfiai osztálya és Béla akkoriban leginkább a magyar történetírás történetével foglalkozott. Ő publikálta 1976-ban az East European Monographs XVII. köteteként a magyar történetírás történetének első angol nyelvű összefoglalását. Sokat panaszkodott akkoriban is szakmánk azért, mert eredményeit nem ismerték a külföldi kollégák. Béla az elsők és a legeredményesebbek között volt, akik változtattak ezen, nem pusztán ezzel a művével, amely a Worldcat adatai szerint a világ 327 könyvtárában található meg, hanem számtalan recenziójával, angol nyelvű munkáinak lábjegyzeteivel és sok-sok konferencián tartott előadásaival. 1969-ben, amikor még nem állt rendelkezésre könnyen hozzáférhető angol nyelvű magyar történeti szintézis, kiadta Kosáry Domokos 1941-ben készült könyvét, kiegészítve az 1919 utáni időszak áttekintésével. Béla és Ágnes azonban nemcsak a magyar történetírás múltjával, hanem mindenkori jelenével is foglalkozott, több generációhoz tartozó kollégáink az ő révükön jutottak amerikai publikációs lehetőségekhez, szerepelhettek fontos amerikai konferenciákon oktathattak neves egyetemeken, élvezhették vendégszeretetüket. Amerikai intellektuális, tudományos bázisa, a pittsburghi Duquesne Egyetem

Történeti Intézete sokrétű tevékenységével kiemelkedő szerepet játszott abban, hogy a magyar történelem kulcsfontosságú eseményei, a vonatkozó kutatások kritikusan megszűrt legfrissebb eredményei bekerüljenek a szakma nemzetközi vérkeringésébe. Ugyanezt a célt szolgálta az 1997-ben szerkesztésében megjelent Hungarian Historical Dictionary is, amely szintén a WorldCat adatai szerint a világ 378 könyvtárában hozzáférhető. Ágnessel közös életművük legterjedelmesebb része számos angolul és magyarul megjelent munkában foglalkozik az amerikai magyarság társadalom-, művelődés- és mentalitástörténetével. Munkáik szemléleti alapja az, hogy az emigráció legsikeresebb személyiségei magyar ügyeket szolgálva lehettek amerikai patrióták. Igen változó politikai feltételrendszer mellett képviselték, képviselik ezt álláspontot. S nemcsak azért tettek rendkívül sokat, hogy a magyarság teljesítménye ismert és elismert legyen, hanem azért is, hogy a politikai rendszerek áldozatainak szenvedése ismertté váljon. Európai perspektívában vizsgálták a 20. századi etnikai tisztogatásokat és sok évet szenteltek arra, hogy minél több túlélőt felkeresve, meginterjúvolva meghatározóan járuljanak hozzá a Szovjetunió Gulág táboraiiban szenvedett magyar áldozatok történetének feltáráshoz. E témát választotta Béla 2011 májusában tartott akadémiai székfoglalója tárgyául is.

Tisztelt gyászolók!

Béla és jóval több mint fél évszázadon át társa, Ágnes, akinek gyászában megrendülten osztozunk, élete és munkássága a 20. század kegyetlen sorsfordulóit átélte magyarság történetének sajátos tükré. E sorsfordulók formálták személyes sorsukat és kutatói, értelmiségi érdeklődésüket. E sorsfordulók sok-sok honfitársunkat törtek meg, tettek tönkre, másokat a sors és leginkább saját haza – és nemzetszeretetük, hatalmas munkabírásuk, erejük impozáns teljesítményekre sarkallt. Ez utóbbiak közé tartozott Béla: a részletekre és tág összefüggésekre egyaránt figyelő tudósi alkata, a ma egyre kevésbé tapasztalható mély, minden fenntartás nélküli humanizmusa, előítéletek nélküli elkötelezettsége két hazája iránt tették lehetővé, hogy életműve sokunk számára szolgáljon például és tanulságul. Nyugodjon békében!